

DİASPORA-ÜZERİNE-UZMAN(LIK), POLİTİKA ÇALIŞMALARI İÇİN NEYİ İMA EDİYOR?*

Elif MADAKBAŞ GÜLENER**

Öz

“Diaspora uzman(lığı)”, sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşlar tarafından tıbbi, teknik ve yönetsel bilimler gibi çeşitli alanlarda uzman ve bir diaspora grubuna ait kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Fakat bu kavramın bir de uzmanlık alanını diaspora konusu üzerine kazanmış kişileri anlatması söz konusudur. Bu çalışmada ilk durumu anlatmak için “diaspora-içinden-uzmanlık”, ikinci durum içinse “diaspora-üzerine-uzmanlık” kullanılmıştır. Diaspora-üzerine uzmanlık; diasporaların anavatanla, misafir ülkeyle ve diğer ülkelerdeki diaspora gruplarıyla ilişkilerini kapsayan bir ağın yönetimine; bir tür dünya politikasına yönelik uzmanlık bilgisidir. Bu çalışmanın amacı, günümüzde diaspora üzerine uzmanlıktan beklenen bilgi, deneyim ve yetenek birikiminin siyaset kavramını ve disiplinini nasıl dönüştürdüğünü anlamaktır. Bu doğrultuda öncelikle kavramların anlamlarına (diaspora ve uzmanlık) ve diaspora-içinden-uzmanlığa değinilmiş; sonrasında diaspora-üzerine-uzmanlığın izleri üniversitelerde kurulan program, enstitü, merkez vb. oluşumlar üzerinden akademi alanında ve “diaspora uzman(lığı)” başlıklı iş ilanları üzerinden piyasada/uygulamada aranmıştır. Sonuç bölümünde diaspora-üzerine-uzmanlık konusundaki gelişmelerin siyaset çalışmaları akademisyenleri ve mezunları için neleri ima ettiği tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, diaspora uzmanı, siyaset çalışmaları, diaspora çalışmaları, dünya politikası.

*Bu çalışma, 28 Ekim 2018 tarihinde Paris’te düzenlenen BİSET18’de (*International Congress of Bilingualism Studies and European Turks*) sunulan “Uzman-Uzman Olmayan İlişkileri Bağlamında ‘Diaspora Uzmanı Kimdir?’ Sorusunu Tartışmak” başlıklı çalışmanın genişletilmiş ve yeniden düzenlenmiş halidir.

**Dr. Öğretim Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Mail: emadakbas@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7353-5653

What Does Expert(ise) On Diaspora Imply for Political Studies?

Abstract

“Diaspora expert(ise) is used by non-governmental and international organizations to identify individuals who are experts in various fields such as medical, technical and administrative sciences, and, at the same time, who belong to a diaspora group. However, diaspora expertise also indicates us to an expertise gained in the area of diaspora itself. In this study, to make it more understandable, the former is reformulated as “expertise-in-diaspora” while the later is identified as “expertise-on-diaspora”. The purpose of this study is to understand how the knowledge, experience and skills expected from expertise-on-diaspora transforms the concept and discipline of politics. In this line, first of all, meanings of the concepts (diaspora and expertise) and expertise-in-diaspora are taken into consideration; then, signs of expertise-on-diaspora are traced in the realm of field through programs, institutes, centers etc. in universities and in the realm of market/practice through job advertisements titled as “diaspora expert(ise)”. In conclusion, implications of developments on expertise-on-diaspora for scholars and students of political studies are taken under discussion.

Keywords: Diaspora, diaspora expert, political studies, diaspora studies, world politics.

1. Giriş

Diasporanın politika ile ilişkisi hem anavatanla hem de misafir ülkeyle kurduğu ilişkiler üzerinden şekillenir. Anavatanla, yaşanan ülkeyle ve diğer ülkelerdeki diaspora gruplarıyla kurulan ilişkiler; tüm dünyayı saran bir ilişkiler ağını gündeme getirir (Bottomley, 1998; Meyer, 2011). Böylece diasporanın kendisi, politikanın konusu haline gelir. Bu kapsamda diasporalar, lobicilik faaliyetlerinde bulunur ve devletlerle ilişki kurarlar; aynı zamanda devletler seviyesini aşarak ulusüstü alana çıkarlar (Laguerre, 2006). Bir başka deyişle diasporalar, “dünya politikasındaki devlet dışı aktörler[dir]”

(Koinova, 2010, 149)¹. Bu aktörler, özellikle ulus-üstü alanda toplumsal hareketlere yön verirken vatandaşlık² kavramının sorgulanmasına yol açarak çok yönlü kimliklere doğru evrilirler (Brown, 2013). Kendi içlerinde ise din, etnisite, dil, cinsiyet vb. nedenlerle birbirlerinden farklılaşırlar. Bu da yine iktidar asimetrilerini gündeme getirir (Brah, 2005). Kimlik meseleleri yanında hem içeride hem dışarıdaki ayrılıklar “çatışma ve barış” süreçleriyle iç içe olurken, diasporalar birbirleriyle teknolojinin verdiği imkanlarla bağlantı kurarak ulusüstü alana politik meseleleri taşırlar (Lyons & Mandaville, 2012). Kısaca diasporalar, hem ulus-devletle ilişkili hem de onun ötesine geçebilen fakat her durumda bir kimlik etrafında şekillenen; bunu gerçekleştirirken de kendi iç çatışmalarını doğuran gruplar olmaları nedeniyle politiktirler.

Uzmanlık kavramı da diaspora kavramı gibi oldukça politik bir kavramdır. Her şeyden önce belli bir alanda bilgi sahibi olmak ve bu sahiplikten ötürü bir güce sahip bulunmak, iktidar pratikleri ile iç içe bir durumdur. Bilgiye sahip olmak iktidara sahip olmak anlamına geldiği gibi iktidara sahip olmak da bilgiye erişimi kolaylaştırıcı bir unsurdur. Bu da meşruiyet kavramı ile yakından ilişkilidir (Turner, 2013). Kimi zaman teknik süreçlere dair bilgileri nedeniyle devlet bürokrasisindeki uzmanların mı yoksa demokratik³ seçimlerle başa gelen siyasilerden mi siyasa (kamu politikası)⁴ alanında verilen kararlara etki edeceği tartışması bu noktada oldukça önemli rol oynar (Fischer, 1990; 2000; 2009). Fakat uzmanlığın yalnızca ulus-devlet bürokrasisi ile sınırlı olduğunu söylemek yeterli olmaz.

¹Esman bu durumu dünya politikası olarak değil, “diaspora ve uluslararası ilişkiler” olarak ele almaktadır, bkznz. Esman, (2009). Uluslararası ilişkiler temelli diğer bazı çalışmalar için bkznz. Shain, (2010); Ragazzi, (2017); Varadarajan, (2010).

²Bu konu özelinde bir tartışma için bkznz. Sutherland ve Barabantseva, (2012).

³Uzmanlık ve demokrasi arasında var sayılan çatışma her şeyden önce bilgi ve demokrasi ilişkisine dayanır, bkznz. Stehr, (2008). Fakat bu ilişkinin günümüz için daha karmaşık bir hal aldığı söylemek mümkündür. Günümüzde siyasa, demokrasi ve uzmanlık üçgenine dair tartışmalar için bkznz. Brooks vd., (2012).

⁴Kamu politikası süreçleri ile uzmanlık arasındaki ilişki üzerine daha detaylı bir bilgi için bkznz. Damon & Lewis, (2015).

Günümüzde *think tank*ler (Rich, 2005) ve sivil toplum örgütleri de uzmanlarla çalışarak politik karar verme süreçlerine dahil olurlar (Hilton vd., 2013; Turner, 2003). Aynı zamanda bu örgütler, ulus ve ulus ötesi alanlarda faaliyet göstererek uzmanlığı farklı katmanlara çekebilirler (Littoz-Monnet, 2017). Belli bir alanda bilgiye sahiplik olarak uzmanlık, diasporaya benzer şekilde hem ulus-devletler hem de onu aşan düzlemler için söz konusudur. Peki diaspora ile uzmanlığın birlikteliği ya da daha net bir ifadeyle diasporaya ilişkin bir uzmanlık ne anlama gelmektedir?

Diaspora ve uzman(lık) kavramlarının birlikteliğinin literatürde en bilinen karşılığı herhangi bir diaspora topluluğunun üyesi olup aynı zamanda herhangi bir konuda uzman olmaktır. Bu mesele “bilgi ekonomisi⁵” altında işlenmektedir ve bu çalışmada bu durumdan “diaspora-içinden-uzmanlık” olarak bahsedilecektir. Üzerinde neredeyse hiç durulmayan “diaspora-üzerine-uzmanlık” ise bu çalışmanın ana konusudur. Dolayısıyla diaspora-üzerine-uzmanlığı anlayabilmek için önce diaspora-içinden-uzmanlığa değinilecektir. Diaspora-içinden-uzmanlıktan farklı olarak diaspora-üzerine-uzmanlık yeni bir uzmanlık dalı olarak ortaya çıktığından, üniversitelerde kurulan merkezler ve açılan bölümler üzerinden ve iş ilanlarında diaspora-üzerine-uzmanlık anlamında diaspora uzmanlarından beklenen nitelikler aracılığıyla anlaşılmaya çalışılacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve: Diaspora ve Uzman(lık)

2.1. Diaspora

Diaspora sözcüğü belli bir kökten, topluluktan ve yerden gelen insanların dünyanın farklı bölgelerine dağılması durumunu anlatır. Antik Yunan’daki “dia” ve “speiro” sözcüklerinin bir araya gelmesiyle

⁵Bilgi ekonomisi ve diaspora özelinde kavramsal bir tartışma için bkznz. Filipovic vd., (2012). Örnek olaylar için bkznz. Sharabati-Shahin & Thiruchelvan, (2013); Yang & Welch, (2010).

oluşmuştur ve en basit şekliyle “dağılmak” anlamına gelir. Fakat kavram, ilk kez İsrail dışına dağılan Yahudiler için kullanılmıştır; dolayısıyla temelinde dini motivasyonu vardır. Başlarda siyahilerin Afrika kıtasından kopartılıp Batı’ya getirilmesini ve Avrupa’daki soykırım sonrası Yahudilerin Avrupa’dan ayrılmasını işaret edecek şekilde, sonraları ise pek çok topluluğun yerleşim yerlerinden edilmesini anlatmak için kullanılmıştır. İçeriği de bu şekilde çeşitlenmiştir. İçerik çeşitlenirken bir taraftan da genel bir anlama kavuşmaya başlamış; “anavatandan ayrılma” durumunu anlatır hale gelmiştir (URL-1). Kavramın tüm kopma/dağılma/yayılmaları anlatır duruma gelmesi sonucunda kavram üç unsuru işaret eder olmuştur. Bunlardan ilki diaspora sözcüğünün kişiler için kullanımıdır ki “anavatanından kopanları” anlatır. İkincisi, sözcüğün bir eylem için kullanımıdır ki “anavatandan ayrılma eylemine” işaret eder. Son olarak ise kopan kişilerin kopuş eylemi sonucu yerleştikleri yerleri ima eder ki bu da kavramın “yer” boyutunu meydana getirir (URL-2). Anavatandan kopuş ya da dağılma göç kavramını da akla getirmektedir. Bu durumda göç kavramından farkına değinmek gerekmektedir.

Diasporanın göçten farkı üzerine öncelikle şu söylenebilir: “Her göç, diasporaya yol açmaz”. Kısaca diaspora söz konusu olduğunda yer değiştirme sonucu ortak kimlik ya da bilinç düzeyinde bir grup insan bir başka coğrafya ve kültür içine konumlanmış, o coğrafyada kendisine yabancı olan kültürlerle birlikte yaşama ya da onların arasında var olma çabasıdadır. Çünkü diasporadan söz edilebilmesi için göç edenlerin kendi iradeleri ile ortak bir noktada birleşmeleri gerekir (Esmen, 2009, 14-15). Bu düşünce, göçün “süreçler” ve “sonuçlar” açısından ele alınması farkında görülebilir. “Süreci” ele alanlar, “hareket etmenin/yer değiştirmenin” dinamiklerine odaklanır. İnsanların neden göç ettiklerini, göç etme eylemi esnasında neler yaşadıklarını sorar. Sonuçlara odaklananlar ise “entegrasyon, asimilasyon, ayrışma, dışlama” gibi konulara daha çok eğilir. Diaspora, her iki arasındaki geçişleri anlamak için de elverişli

bir kavram olarak düşünülebilir (Van Hear, 2010, 34). Çünkü göç, çoğu zaman “tek yönlü” bir hareket ediş ve bir yere yerleşme eylemi olarak görülür. Fakat diaspora, gelinen yerle devam eden ilişkileri de içerir (Kalra vd., 2005, 14). Bir başka deyişle diaspora toplulukları, geldikleri ve yaşadıkları kültürün kesişiminde bir yerlerde durmak isterler (Safran, 2005, 11). Bu da kimlik politikalarını gündeme getirir. Böylece iki kültürü bir arada tutmaya çalışan bir kimlik kimi kültürler içinde daha az kimi kültürler içinde ise daha çok diaspora şeklini alabilir. Diaspora topluluklarının kendi kimliklerinin ne kadar kabul gördüğü ya da görmediği; içinde yer aldıkları iktidar ilişkileri ile ilgilidir (Safran, 2005, 12) çünkü her diaspora deneyimi birbirinden farklı oluşumları işaret eder (Brah, 2005, 179-180). Özetle, diasporaların çoğulcu kimliklerle ilgili ve bir süreç içinde sürekli değişen fakat bu esnada ayaklarının her biri farklı yerlere basan (anavatan ve misafir ülke) ve anavatanla bağlarını koparmamış çok boyutlu topluluklar olduğunu söylemek mümkündür (Werbner, 2010). Yukarıda da belirtildiği üzere etnik ya da dini açıdan farklı bir grubu azınlık ya da sadece farklı bir grup olarak görmekten ziyade onu diaspora yapan, bir başka ülkeyle bağları olduğu vurgusudur. Böylece bir diğer vurgu da kimliklerini korumada ısrarcı olmalarınadır.

2.2. Uzman(lık)

Uzmanlık sözcüğüne baktığımızda en basit şekliyle “bir şeyi iyi – diğerlerinden daha iyi yapma kapasitesi” olarak tanımlandığını görürüz (Stevenson, 2003, 4). Bu noktada uzmanlar, belli bir alana ait “en üst derecede meşru bilgi iddiası bulunan bireyler[dir]” (Furusten & Werr, 2016, 1). Özellikle belli bir meslek grubu bünyesinde uzman bu kişilerin ortak bir “anlam” dünyasında buldukları, sorunlarla karşılaştıklarında ne yapılması gerektiğine dair kurallara tabi oldukları ve “deneyim” kazandıkça uzmanlıklarını pekiştirdiklerine inanılır (Stevenson, 2003, 5). Böylece uzmanlar hem bilgiye hem ahlaka uygun davranarak, bilgisini bir meslek dahilinde kullanarak ve aynı alandaki diğer uzmanların oluşturduğu topluluklara üyelik

aracılığıyla “profesyonellik” kazanırlar (Furusten & Werr, 2017, 2). Somutlaştırmak için şöyle diyebiliriz:

“Her zaman doktorlar ve diplomatlar, avukatlar ve mühendisler, ve alanlarında spesifik şekilde çalışan uzmanlar olacak. Gündelik temelde, dünya onlar olmadan işleyemez. Eğer kemiğimizi kırarsak ya da tutuklanırsak, doktoru ve avukatı ararız. Seyahat edeceğimiz zaman pilotun uçağın nasıl çalıştığını bildiğini verili kabul ederiz. Deniz aşırı yerlerde sorunlarla karşılaşırsak, ne yapılacağını bildiğini var saydığımız elçilik çalışanlarına ulaşıyoruz (Nichols, 2017, 4)”

Gündelik hayatımızın vazgeçilmezi olan uzmanların kapsamı daraltılmış bir konuya hakim olmaları, gelişmeler içinde eğilimleri görebilmeleri, sorunlara hızlı ve olabildiğince eksiksiz cevap vermeleri, gördükleri ve öğrendiklerine ilişkin iyi bir hafızaya sahip olmaları, bir sorunu derinlemesine anlayabilmeleri, tüm bunları yaparken kendilerini ve bilgilerini gözden geçirebilmeleri gibi özellikleri/yetenekleri/becerileri bulunur (Glaser & Chi, 1988, xvii-xx). Dolayısıyla uzmanlığın, “algı, hafıza, problem çözme, karar verme, içgörü, yaratıcılık, yetenek, bireysel farklılıklar, öğrenme, eğitim, yaş, toplum” gibi kavramlarla yakından ilişkili bir başka kavram olduğu söylenebilir (Gobet, 2016). Görüldüğü üzere uzmanlık, belirli bir alanda yalnızca bilgi ya da bilgi birikimine sahip olmakla ilgili değildir. Uzmanlık bunlardan ötesini de içinde barındırmaktadır.

Uzmanlığın hayata geçirilişi konusunda üç farklı unsurun etkisinden bahsedilebilir. Bunlardan ilki “piyasadır”. Uzmanlığı talep edenler ile bunu sağlayanlar arasındaki ilişkiler esastır. İkincisi “alandır”. Bir soruya aranan cevapların “meşru” bir zemin kazanması ve “yapıya” kavuşması, alanı oluşturur. Üçüncüsü ise “örgüttür”. Burada ise bir konuda uzman kişilerin belli bir sistem ve kurallar içinde bir araya gelişi söz konusudur (Furusten & Werr, 2017, 15-16). Uzmanlığın konusu diaspora olduğunda bu unsurlar nasıl şekillenebilir? Ya da soruyu tam tersi sormak mümkündür:

Diasporanın konusu “uzmanlık” olduğunda ne olacaktır?

3. Diaspora ve Uzmanlık Kavramlarının Birlikteliği: Diaspora Uzman(lığı)

3.1. Diaspora-İçinden Uzmanlık Anlamında Diaspora Uzmanlığı

Diaspora ve uzmanlık sözcüklerinin birlikteliği akla ilk olarak “diaspora uzmanlığı” konusunu getirecektir. “Diaspora uzmanı (*diaspora expert*)” sözcüğünün son yıllarda özellikle uluslararası örgütlerin ya da devlet yetkililerinin dilinde kazandığı bir anlam vardır. Örneğin Almanya Federal İstihdam Birimi ve GIZ (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit-Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu*) ile ortak çalışan Uluslararası Göç Merkezi (*CIM-Center for International Migration*), diaspora uzmanını şöyle tanımlar:

“Diaspora uzmanı, uzmanlıklarını gönüllü olarak iyi yönde kullanarak köken ülkelerini desteklemek isteyen göçmen arka planına sahip nitelikli ve yetenekli kişilerdir. Diaspora uzmanı olarak yerel örgütleri içeren kalkınma projelerinde kısa süreli anlaşmalar aracılığıyla bilginizi ve becerilerinizi aktaracaksınız. Bu, kişisel doyum hissine ulaşırken köken ülkenizin kalkınmasına destek vermek için harika bir yoldur (URL-3)”

CIM tam da bu noktada Almanya’da doğup büyüyen ve eğitimini yine Almanya’da alan hemşire Surafel Mengistu’yu örnek vererek Etiyopya’da belli bir süre kendi uzmanlık alanında hizmet verişinden bahseder (URL-3). Benzer şekilde IOM (*International Organization for Migration* – Göç için Uluslararası Örgüt), Finlandiya’da yürütülen bir proje kapsamında kuzey ülkelerinde çalışan Somalili sağlık görevlilerinin Somali’de bir hastanede gönüllü olarak çalışmalarından örnek verir ve bu kişilere “diaspora uzmanı (*diaspora expert*)” der (URL-4). IOM, Hollanda merkezli bir proje kapsamında Afganistan, Etiyopya, Irak gibi ülkelerde ve “eğitim, tarım/kırsal kalkınma, sağlık, adalet” gibi konularda Hollanda’da

yaşayan ve kökenleri bu ülkeler olan uzmanlara seslenir; onları “diaspora uzmanı” olarak adlandırır (URL-5). Yine IOM’la bağlantılı olarak “*Diaspora in Action*” (Eylem içinde Diaspora) isimli bir kitapçık yayınlamak için köken ülkelerine giderek uzmanlıklarını kendi ülkelerinin faydası için kullanan on sekiz kişinin deneyimlerine yer verir; sağlık uzmanı, iletişim uzmanı, kamu sağlığı uzmanı, doktor gibi kişilerden genel olarak “diaspora uzmanı (diaspora expert)” olarak bahseder (URL-6). IOM ve GIZ ile onlarla ilişkili projelerin kullandığı “diaspora uzmanı” kavramı bahsi geçen köken ülkelerde de karşılık bulmuştur. Almanya Hamburg’dan Kenyalı bir sosyal hizmet çalışanının Kenya’da GIZ aracılığıyla yaptığı gönüllü hizmet, Kenya basınında da “diaspora uzmanı” başlığıyla yer alır (URL-7). Fas, ülkesindeki havacılık alanında gelişmeler için Kanada’daki Fas diasporasına ve oradaki havacılık uzmanlarına seslenirken “diaspora uzmanı” kavramını kullanır (URL-8). Görüldüğü üzere bu anlamda kullanılan diaspora uzmanlığı, bir ülkedeki bir diaspora grubuna ait ve çoğu zaman misafir/gidilen ülkede eğitim almış/uzmanlık kazanmış kişilerin köken ülkelerine katkıları anlamında kullanılır. Bu durumda “diaspora içindeki uzmanlar (*experts-in-diasporas*)” olarak nitelendirilmeleri daha doğrudur. Çünkü uzmanlık alanları herhangi bir konudur.

Literatürde diaspora üyelerinin diaspora-içinden-uzmanlık bağlamında köken ülkelerine katkıları için “diaspora girişimciliği” kavramı da kullanılmakla birlikte (Brinkerhoff, 2016; Loannides & Minoglou, 2005; Newland & Tanaka, 2010) bunun bir diaspora üyesinin köken ülkesinde herhangi bir uzmanlık alanında bir şirket kurması ya da şirketinin bir şubesini açması ile oranın kalkınmasına katkıda bulunması olarak okuyabiliriz. Fakat “diaspora uzmanlığı (diaspora expertise)” aynı zamanda bir diaspora topluluğuna üye olup olmamasına bağlı olmaksızın uzmanlık alanı “diaspora” olan ve bu konu üzerine bilgisini geliştiren kişi anlamına da gelir. Öyle ki

Diaspora Matters (Diaspora Meseleleri/Önemlidir⁶) şirketinin ve ağının CEO'su İrlandalı Kingsley Aikins “diaspora uzmanı (diaspora expert)” olarak anılmaktadır (URL-9). Burada diaspora uzmanı ile kastedilen, Aikins'in bilgi ve tecrübesi, diaspora üzerinedir. Teknik meseleler, sağlık, yönetim vb. konulara benzer şekilde kişinin eğitimini aldığı ya da çalıştığı alan diasporadır. Bu noktada bir diaspora topluluğunun üyesi olup herhangi bir konuda uzmanlık kazanan birini tanımlamak anlamında kullanılan “diaspora uzmanlığını” nasıl “diaspora-içinden-uzmanlık” olarak netleştirdiysek çalışma alanı diaspora olarak belirlemeyi ve diaspora konusunda uzmanlaşmayı da “diaspora-üzerine-uzmanlık” olarak netleştirmekte fayda vardır. Kimi zaman bu çalışmadaki anlamıyla diaspora-içinden-uzmanların hareketliliğini ve bu konuya ilişkin devletlerin politikalarını yönetmek için diaspora konusunda uzman kişiler aranmaktadır. Bu tür uzmanlar ise en çok iş ilanları anlamında piyasada/uygulamada ve akademik bir uzmanlık olarak üniversitelerde karşımıza çıkar.

3.2. Diaspora-Üzerine-Uzmanlık Anlamında Diaspora Uzmanlığı

3.2.1. Alandaki Gelişmeler

Belli bir diaspora grubuna dahil akademisyenler, son zamanlarda köken ülkeler tarafından dikkatle takip edilmektedir. Bu ülkelerin kalkınmaları için gerekli olan bilgi birikimi, diaspora grubunun üyesi olan uzman akademisyenler ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Teknik, medikal, sosyal vb. alanlardaki akademisyenler diaspora-içinden-uzman olarak değer görmekte; aynı zamanda pek çok farklı ülkedeki aynı kökeni paylaşan akademisyenlerin birbirleriyle bağlantıya geçmeleri “uluslararası”

⁶ Burada *matter* sözcüğü hem “mesele, konu” gibi anlamlara gelirken hem de “önemli olma” anlamına gelmektedir. Her ikisini işaret eden bir kelime oyunundan bahsedilebilir.

boyutta ağların inşa edilmesine de hizmet etmektedir (Larner, 2015). Akademisyenler ve onların ağlarından faydalanma yanında ulusal ya da uluslararası alanda diaspora kuruluşlarının sayısında da artış gözlemlenmektedir. Bunların nedeni köken ülkeye kaynak sağlama gibi neoliberal amaçlar taşımak, köken ülkeye ait kimliği “temsil etmek” ve ulusal çıkarları gözetirken aynı zamanda uluslararası alanda da var olmak olarak sıralanabilir (Gamlen vd., 2019). Bu kuruluşların yine diaspora-içinden-uzmanlık anlamında farklı uzmanlıklarla ilişkili olacağı söylenebilir. Fakat akademiye diaspora-üzerine-uzmanlık anlamında diaspora konusunda çalışan uzmanlar da vardır. Bu kısımda bu akademisyenlere ve akademiyle ilişkili olarak diaspora konusu özelinde kurulan merkez, program, enstitü vb. kuruluşlara değinilerek bazılarında örnekler verilecektir.

Uzmanların, kendi uzmanlık alanlarına sahip meslektaşlarına daha kolay ulaşabilmeleri amacıyla oluşturulan *expertisefinder* (uzmanlık bulucu) sitesinde tümü üniversitelerde istihdam edilmiş kırk sekiz kişi kendilerini “diaspora” ile ilişkili bir uzmanlık ile etiketlemiştir. Bunların içinde uzmanlıklarını “diaspora”, “diaspora girişimleri”, “göç ve diaspora”, “ulusötecilik ve diaspora”, “diaspora politikaları ve milliyetçilik” olarak genel bir isimle tanımlayanlar olduğu gibi daha spesifik alanlarda uzmanlıklarını tanımlayanlar da bulunmaktadır. Bunları “Lübnan diasporası, Afrika diasporası, Çin diasporası, Ukrayna Diasporası, Rusya diasporası, Çingene diasporası, Karayip diasporası, Yahudi diasporaları, Fars diasporası, Hindu-Karayip diasporası, Punjap Diasporası vb.” sıralamak mümkündür. Bu spesifikleştirmede yine en çok sayıdaki etiketlemenin “Afrika diasporası” ya da bir diğer adıyla “siyahi diaspora” olduğunu görmek mümkündür. Spesifik alanda diaspora uzmanlıklarının aynı zamanda daha spesifik konulara odaklanmış versiyonlarına rastlamak da mümkündür: *Punjap diasporasında yaşlılık, Karayipte sosyal medya ve bunun diasporası, Afrika diasporası sanat tarihi, Manitoba Afrika diasporaları, Ukrayna Diasporasının Kültür ve Edebiyatı vb.* (URL-10). Master derecesi ile başlayan bir alanda

“uzmanlık” diploması, akademik kariyerine diaspora ile ilişkili alanlarda devam eden kişilere uzman sıfatı kazandırır. Fakat diaspora üzerine uzmanlıkların daha spesifik alanlara dek uzayabildiklerini görmek mümkündür. Kişilerin uzmanlıklarıyla hem bağlantılı hem de onlardan ayrı olarak belirli bir alanda yeni uzmanlar yetiştirmek amacıyla ilgili ve benzer çalışma alanları olan kişiler; merkez, bölüm, program ve enstitü gibi isimler altında kurumsallaşmış yapılar oluşturmaya çalışırlar.

“Çalışma” ve “araştırma” odaklı bu oluşumlar “merkez, enstitü, bölüm, program, inisiyatif” gibi farklı isimler alırlar. Kimi lisans kimi yüksek lisans düzeyinde eğitim verirken kimileri araştırma üzerine odaklanırlar. “Diaspora çalışmaları” başlığı taşıyabildikleri gibi çoğu kez “göç” sözcüğüne de entegre olurlar. Spesifikleşmenin söz konusu olduğu durumlarda Afrika diasporasının açık ara daha iyi kurumsallaştığı yeniden görülür. Burada amaç Afrika’dan milyonlarca insanın rızaları dışında Amerika kıtasına getirilmeleri gerçeğinden hareketle, söz konusu toplulukların tarihsel süreç içindeki oluşumu ve bunun Amerika’daki Afrikalı kimliğine nasıl etkide bulunduğunun çalışılmasıdır (URL-11). Afrika diasporası yanında Leh, Karayip, Lübnan, İran, Hint, Ermeni, Asyalı, Ukrayna diasporaları da kurumsallaşan diğer diasporalardır.

Diaspora merkezleri, kendilerini çoğunlukla “disiplinlerarası” nitelikte tanımlarlar. Örneğin “sosyoloji, antropoloji, tarih, kültür çalışmaları, kent çalışmaları, edebiyat çalışmaları, psikososyal çalışmalar, felsefe, hukuk (URL-12)” gibi alanları bir araya getirirler. Çalışma konuları “ırk, toplumsal cinsiyet, kültür, sınıf, kimlikler, çalışma/emek, cinsellik ve renk (URL-13)”, “milliyetçilik, göç, yabancı düşmanlığı, toplumsal cinsiyet, cinsiyet ve kimlik (URL-14)” konularıdır. Bu yapılanmalar ile “sosyal ve politik hayattaki uzman bilgisinin değerine (URL-15)” dikkat çekerken “yüksek seviyede uzmanlığa (URL-16)” sahip olduklarını da söylerler. Amaçları, sahip oldukları uzman bilgisi aracılığıyla “yeni bilgi ağları (URL-17)” geliştirmektir. Mezunların çalışabilecekleri alanlar şöyle sıralanır:

“üniversiteler ve kolejler, çıkar odaklı olmayan örgütler, danışmanlık firmaları, araştırma & geliştirme hizmetleri, eğitim kurulları, halkla ilişkiler firmaları, kamu politikası araştırma enstitüleri, uluslararası yardım birimleri, sigorta şirketleri, sosyal destek grupları, hastaneler ve tıbbi araştırma olanakları, toplumu kalkındırma birimleri, hükümet birimleri ve yasal birimler, sendikalar ve işçi tazminat kurulları, yayınevleri, gazete ve dergi şirketleri, toplum/kültürel kalkınma örgütleri (URL-18)”

Özetle, “sivil toplum örgütleri, hükümet yapıları ve özel enstitülerde” çalışacak diaspora ve göç konusunda yetişmiş eleman ihtiyacının karşılanması hedeflenmektedir (URL-19). Bir diaspora topluluğunu yerel ve uluslararası boyutta temsil etme isteği, bu toplulukların eğitimle birlikte diğer hedefleri olmaktadır (URL-16). Mezunlar yine akademik dünyada kalarak uzmanlaşmalarına devam edebilecekleri gibi yukarıda “mezunların çalışabilecekleri yerler” alıntısında bahsedilen yerlerde de istihdam edilebilirler. Söz konusu mezunlardan, bir başka deyişle “diaspora-üzerine-uzmanlık” anlamında diaspora uzmanı arayan pozisyonlar için adaylardan, ne gibi nitelikler beklenmektedir? Diaspora çalışmaları disiplinlerarası bir alan olmakla birlikte bu alanın kurumsallaşması daha çok lisansüstü boyutta gerçekleşmektedir. Siyasetle ilişkili bölümlerden mezunlar eğitimlerine diaspora çalışmalarında devam edebileceği gibi siyaset bilimciler de diaspora çalışmalarına entegre olabilirler. Peki bu durumda piyasanın beklentisi nedir? Diaspora uzmanlığı için siyaset bilimi disiplininden ne gibi katkılar ya da dönüşümler beklenmektedir? Bu durum iş ilanlarının gözden geçirilmesi ile anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.2.2. Piyasada/İş İlanlarındaki Beklentiler

“Devetex”, “linkedniş” ve “monster.com” gibi iş ilanı sahaları ile uluslararası kurum ve kuruluşların (BM, IOM vb.) web sayfalarında “diaspora (diaspora)”, “uzman (expert)”, “uzmanlık (expertise)” kelimelerini içeren ilanlar arandığında karşımıza sınırlı sayıda ilan çıkmaktadır (23 iş ilanı). Kimi ilanların başlıklarında “diaspora” ve

“uzman(lık)” sözcükleri geçmekle birlikte alt metindeki iş pozisyonu tanımında “danışmanlık (consultant/consultancy)” nitelemesi yer almaktadır. Böylece aranan sözcüklere “diaspora, danışmanlık” kalıbı eklendiğinde; bu da bizi yine danışmana benzer şekilde “tavsiye verici” anlamına gelen “advisor” sözcüğüne ve “advisor/researcher” örneğinde olduğu gibi bir de “araştırmacı” sözcüğüne götürmektedir. Özetle diaspora özelinde uzmanlaşmayı işaret edecek şekilde “danışmanlık, danışma/tavsiye verme ve araştırma” sözcüklerini de dikkate almak gerekmektedir. Sayının sınırlı olmasında “diaspora uzmanlığının” henüz yeni bir alan olmasıyla birlikte bazı yerel dillerdeki ilanların bu çalışmada kullanılamaması (aramalar yalnızca İngilizce ve Almanca dillerinden yapılmıştır) ya da pek çok ilanın kaldırılmış olması da söz konusudur. İş ilanları, alandaki gelişmelerle ilişkili bir şekilde, diaspora uzmanlığından ne beklendiği konusunda önemli veriler sağlamaktadır⁷.

23 (EK-1’de görüleceği üzere) ilanın 2’si ABD hükümeti tarafından, 7’si IOM (International Organization for Migration – Göç İçin Uluslararası Örgüt) tarafından, 5’i Birleşmiş Milletler (UN) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından, 3’ü Sırbistan, Moldova ve Liberya hükümetleri tarafından, 1’i Alman Hükümeti ile çalışan GIZ tarafından ve kalan 5 ilan ise diğer STK’lar tarafından verilmiştir. 23 ilanın 19’u “kısa süreli işler” iken biri “uzun” sürelidir. Üç ilanda ise iş süresi belirtilmemiştir. Dolayısıyla ilanların büyük çoğunluğunun kısa dönemli işlerden oluştuğu

⁷İlanların, sayılarının azlığından dolayı, geçerlik ve güvenilirlik anlamında yeterli bir nitel analize imkan vermediği düşünülmektedir fakat yine de yeni gelişmekte olan bir uzmanlık türü olarak keşifsel değer taşımaktadır. Örneğin Choi ve Rasmussen (2009), üniversite kütüphanelerinde çalışacak dijital kütüphane elemanları için verilen 363 ilanı incelemiştir. Di Gregoria ve diğerleri (2019) de 359 iş ilanını inceleyerek pazarlama profesyonellerinden beklenen “becerileri (skills)” analiz etmiştir. Brooks ve diğerleri (2018) bilgi sistemlerine ilişkin 798 ilana bakarak sonuçların “bilgi sistemleri ders programı” için ne ifade ettiğini görmek istemişlerdir. Burada hacimli dökümanlar için analizler söz konusudur. 23 ilanın, bu noktada, kod ve kategori oluşturmak için yeterli bir veri oluşturmadığı düşünülmektedir.

söylenebilir. İşin icra edileceği yerler ABD (3 ilan), İtalya (1), Arnavutluk (2), Filistin (2), Kosova (1), Bosna (4), Ermenistan (1), Sırbistan (1), Pakistan (1), Sri Lanka (1), Belçika (1), Nijerya (1) ve Kenya'dır (1). Üç ilanda ise yer belirtilmemiştir. İçinde "diaspora" ve "uzman(lık)" sözcüklerinin geçtiği ilan başlıkları sadece "diaspora uzmanlığı" olarak yer almamakta, farklı uzmanlık alanlarıyla birleşebilmektedir. İlan başlıklarından yola çıkılarak şu sınıflandırma yapılabilir:

-doğrudan diaspora (uzmanlığı)

-diaspora ve X (uzmanlığı)

-diaspora angajmanı ve diaspora-anavatan ilişkileri (uzmanlığı)

-diaspora haritalama (uzmanlığı)

-diaspora stratejisi ve diaspora politikası (uzmanlığı)

Bu noktada karşımıza öncelikle doğrudan "diaspora uzmanlığı" çıkmaktadır. Bu tür ilanlarda vurgunun büyük ölçüde ekonomi ve kalkınma konularına olduğu görülmektedir. Fakat böyle bir vurguya sahip diaspora uzmanlığının "ekonomi uzmanlığından" farkı diaspora grupları arası ağ oluşturabilme; özellikle anavatana ekonomik kalkınma sağlayabilecek diaspora toplulukları ile iletişime geçmenin esas olmasıdır. Örneğin Ek-1'de yer alan 4 numaralı ilan kapsamında *Filistin Kalkınma Programı için Diaspora Uzmanı* aranmaktadır. Aynı proje için verilen bir diğer ilan Aralık 2013 tarihli "piyasa kalkınma uzmanı" ilanıdır. Bu ilanın adaydan beklentisi piyasaya ilişkin "risk" ve "fırsat" değerlendirmelerinin yapılması ile "üretimin arttırılması" yönündedir (URL-20). 4 numaralı "diaspora uzmanlığı" da ekonomi öncelikli olmasına rağmen ana konusu dünyanın farklı bölgelerindeki Filistinli girişimciler ile bağlantı kurulmasıdır. Bu da ekonomiden fazlasını ve bir kültüre ait kimliği hesaba katarak ilişki geliştirmeyi gerektirmektedir.

“Diaspora ve X” şeklinde karşımıza çıkan ilanlarda yine ekonomik gerekçelere dikkat çekecek şekilde “diaspora ve ticaret geliştirme uzmanı” ve “diaspora ve özel sektör danışmanı” ilanları söz konusudur. Ayrıca “diaspora kampanya danışmanı” ve “göç ve diaspora danışmanı” da bu başlıkta ele alınmıştır. Göç ve diaspora kavramları arasındaki farka bu yazının başlarında değinilmişti. Göç ve diaspora uzmanlığı beraber ele alınmaya uygun olmakla birlikte yalnızca göç uzmanlığı ile ilgili bir ilana baktığımızda *Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği için Federal Alman Bakanlığı*'nın ilanı ele alınabilir. Bakanlık, Almanya'daki Iraklılar'ı ülkelerine geri göndermek ve onlara orada iş imkanları bulmak için bir “Göç/Yeniden Entegrasyon” danışmanı/tavsiyecisi aramaktadır (URL-21). Proje kapsamında göç uzmanından bu hareketi yönetmesi beklenmektedir. Diasporada ise bağlantı kurma esastır.

“Diaspora angajmanı, diaspora-anavatan ilişkileri” grubunda ise iki ilan “diaspora-anavatan ilişkileri⁸” alanında uzmanlık ve danışmanlık ararken diğerleri “angajman” sözcüğü üzerinden anavatan-diaspora ilişkilerini ifade etmektedir. Bir diğer ilan grubu ise “diaspora haritalama” ilanlarıdır. Burada bir ülkenin yurtdışında yaşayan vatandaşlarının, bunların oluşturduğu nüfusun, derneklerin ve işletmelerin görsel bir şekilde kağıda dökülmesi yani haritalanması istenmektedir. Haritalamanın, diaspora gruplarıyla anavatan arasındaki ilişkiler için inisiyatif alınmasından önce durum tespiti yapan birer hazırlık çalışmaları olduğunu söylemek mümkündür. Son ilan grubu ise “diaspora stratejisi” oluşturabilecek ve “diaspora politikası⁹” yazabilecek, yazımına katkıda bulunabilecek ve uygulayabilecek elemanların aranmasıdır.

⁸Diaspora-anavatan ilişkileri, literatürde çokça işlenen bir konudur. Bazı önemli çalışmalar için bkz. Sheffer, (2013); Lainer-Vos, (2010); Patterson, (2006).

⁹Benzer şekilde diaspora politikaları da üstünde sıkça çalışılan bir konudur. Bazı örnekler için bkz. Ragazzi, (2014); Délano, (2014); Mahieu, (2015).

Kısaca diaspora üzerine uzmanlık anlamında diaspora uzmanlığına yönelik ilanlar, ekonomik ilişkileri vurgulasa da önceliği “ilişkiler” olmaktadır. Bir başka deyişle diaspora toplulukları arasında ya da diasporalar, misafir ülkeler ve köken ülkeler arasında ekonomik işbirliğini sağlayacak politik, kültürel vb. unsurları da dikkate almayı gerektiren bağlantılar önemlidir. Bu nedenle beklenti ekonomi eğitiminden fazlasını da gerektirmektedir. Yine de sahip olunması beklenen derecelerde ilk sırayı ekonomi eğitimi almaktadır (14 kez geçmektedir). Sonrasında genel olarak “sosyal bilimler” ifadesi yer almaktadır (9 kez). Onu siyaset bilimi (7), kamu politikası (4), kamu yönetimi (3), sosyoloji (3) ve uluslararası ilişkiler (3) takip etmektedir. İşletme (1) ve finans (1) derecelerini ekonomiyi destekleyecek şekilde görmek mümkündür fakat işletme; sosyoloji ve ekonominin bir arada olması olarak da görülebilir. Uluslararası kalkınmanın da yine uluslararası ilişkiler ve ekonominin bir aradalığını işaret etmesi mümkündür. Göç çalışmaları, çalışma ve göç ekonomisi, göç ve kalkınma konuları yine başta ekonomi ve sosyoloji olmak üzere disiplinlerarası bir nitelik taşımaktadır. Kamu politikası konusu hem kamu yönetimi hem de siyaset bilimi ile iç içedir. Özellikle diaspora haritalama uzmanları için sosyoloji, demografi ve istatistik eğitimi aranmaktadır.

Adaylardan beklenen özelliklere bakacak olursak, karşımıza öncelikle işin gerçekleşeceği ya da ilişki içinde olacağı bağlamın bilgisine/deneyimine sahip olmak çıkmaktadır. “*Diaspora grupları içinde çalışma (İŞ-4)*”, “*Haiti-Amerika diasporası (İŞ-7)*” bilgisi/deneyimi ve “*farklı diaspora toplulukları ve onlara özgü özelliklerin (İŞ-12)*” bilinmesi vb. örneklerde görülebileceği üzere “*diaspora gruplarına (İŞ-4, İŞ-6)*” ilişkin bilgi ve deneyim, diaspora grubunun bağlamına ilişkin bilgiyi/deneyimi işaret etmektedir. Yine bağlam bilgisi içinde ele alabileceğimiz bir diğer beklenti, diaspora topluluklarının köken ülkesinin ya da anavatanının bilgisine sahip olma ya da bunun deneyimlenmesi anlamında bağlamın bilgisini/deneyimidir: “*Liberya’daki göç desenleri ve eğilimleri bilgisi*

(İŞ-22)", "Pakistan'daki topluluklara ait konular (İŞ-14)", "Filistin ekonomisi ve yatırım endüstrisi (İŞ-5)" vb. Bir diğer beklenti ise diaspora topluluklarının yaşadığı ülkeye ait bilgi ve deneyime sahip olma anlamında bağlamın bilgisi/deneyimidir: "Almanya kalkınma kooperasyonu hakkında deneyim (İŞ-8)", "Birleşmiş Devletler yasama ve yürütme organı (İŞ-7)" bilgisi, "Belçika'da araştırma (İŞ-16)" yapmış olma deneyimi vb.

Bir sonraki adımda yukarıda bahsi geçen bağlamlar arasında ilişki kurma/kurabilme beklentisinden bahsedilebilir. Bunlardan biri uluslararası alanda deneyimler iken -"uluslararası göç konuları (İŞ-16)", "uluslararası araştırma yapma (İŞ-17)", uluslararası anlamda "proje yönetimi/koordinasyonu (İŞ-15)" vb.- diğeri ise ağ oluşturma ve ilişki kurma meselelerine yapılan vurgudur: "diaspora toplulukları ile ağ oluşturma (İŞ-4)", "çeşitli örgütler ile ilişki inşa etme (İŞ-4)", "kültürler arası çalışma (İŞ-14)" vb.. Adaylardan beklenen özelliklerden bir diğeri de aldığı teorik eğitimi pratiğe geçirebileceği, somut adımlar atabileceği bilgiye/deneyime sahip olmasıdır. "Politika yazımı (İŞ-4, İŞ-5)", "politikalarının uygulanması (İŞ-4, İŞ-5, İŞ-21)", "politika analizi (İŞ-23)", "politika metinleri dizayn etme (İŞ-21)" vb. şeklinde hem politikanın hazırlanmasına hem de bunların uygulanmasına yönelik adımlar söz konusudur. Kamu politikası, kamu yönetimi ve siyaset biliminin bir karışımı olarak belirli bir alanda belirli bir süreyi içeren plan ve program hazırlama anlamında "policy" sözcüğünün karşılığı olarak "siyasadır". Örneğin bir hükümetin eğitim, sağlık, çevre politikası vb. bu kapsamdadır. Proje kültürü de yine son zamanlarda oldukça gelişmiş bir alandır. Proje oluşturma, kamu politikası gibi somut adımlar atmayı ve teorik bilgiyi pratiğe geçirmeyi gerekli kılmaktadır. "Göç konusuna ilişkin proje oluşturma (İŞ-19)", "proje yönetimi (İŞ-15)", "proje değerlendirme (İŞ-15)" bu kapsamda ele alınabilir. Proje noktasında önemli olan bir başka husus da fon bulabilmedir: "DFIF fonlu projeler ile çalışma (İŞ-4)", "DFID ile fonlanan projelerde çalışma (İŞ-5)", "eylem planı taslağından gelecek fonların güvenle saklanması(İŞ-21)" vb.. Adaylardan beklenen en önemli özellik ise hem nitel hem nicel

yöntemi kullanacakları sosyal araştırma mantığını çok iyi bilmeleridir. Sosyal araştırmada “*veri toplama (İŞ-2)*”, “*araştırma dizayn etme (İŞ-4)*”, “*veri yönetimi (İŞ-16)*”, “*veri analizi (İŞ-2, İŞ-16)*”, “*metodoloji geliştirme (İŞ-9, İŞ-10, İŞ-11)*” gibi bir araştırmanın tasarlanması, verinin toplanması, analiz edilmesi ve sunulmasına dek pek çok adımı içeren bir süreç hakim olmak diaspora uzmanı adaylarından beklenen niteliklerdendir.

Özetlemek gerekirse iş ilanlarının gösterdiği ve literatürün de desteklediği üzere diasporanın uzmanlıkla buluşması, ekonomik yönü ön plana çıkarsa dahi kültürel ve siyasal boyutları içerecek şekilde bağlamın bilgisine sahip olma ve bunlar arasında ilişkilerin kurulması olarak görülebilir. Gruplar ve devletlerarası ilişkinin kurulması, yönetilmesi ve değerlendirilmesi konusunda ise projeler, kamu politikaları ve sosyal araştırmalar düzenleyici bir rol oynamaktadır. Derinlemesine sosyal araştırmalar, bağlam hakkında o kültüre ait birinci elden bilginin toplanması konusunda da önemlidir.

4. Sonuç: Diaspora Üzerine Uzmanlaşmanın Siyaset Çalışmaları İçin İmaları

İş ilanlarında gördüğümüz üzere ekonomi bölümü mezunlarından sonra (14 kez geçmekteydi) en çok sosyal bilimler alanında mezuniyet (9) geçmekteydi. Bunu siyaset bilimi alanından mezuniyet takip etmekteydi (9 kez). Sosyal bilimler alanının içine siyaset bilimini de yerleştirebileceğimizi düşündüğümüzde ekonomiden sonra diaspora ve uzmanlığın bir araya gelişinin en çok siyaset bilimi ile ilişkili olduğunu görebiliriz. Akademik anlamda diaspora uzmanlığının ve üniversitelere bağlı açılan enstitü, merkez ve programlar içinde siyaset bilimi bölümlerine bağlı olanlara rastlamak da mümkündür¹⁰. Fakat bu noktada bazı imalar siyaset çalışmaları disiplinin yeri ve müfredatı ile ilgili imalarken bazıları yeni çalışma konularına yöneliktir.

¹⁰Örneğin bunlardan biri Windsor Üniversitesi'ndedir, bkznz. URL-22.

Öncelikle siyaset çalışmaları içinden diaspora konusuna doğru hem akademik hem piyasaya yönelik ilginin, disiplinler arası bir nitelik gerektirecek olması durumu karşımızda durmaktadır. Bu da günümüzde politik ekonomi, politik sosyoloji, politik coğrafya vb. ikili disiplinlerarasılık yerine uluslararası politik ekonomi ya da ulusüstü-ulusal-ulusaltı geçişleri daha iyi anlamaya yardımcı olabilecek uluslararası politik sosyoloji gibi çok yönlü işbirliklerini işaret etmektedir¹¹. Diaspora özelinde bakılacak olursa proje, politika yapımı, stratejik planlama gibi meselelere piyasada ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu noktada buraya ağırlık verilmesi seçeneği ile bu seçeneğin eleştirilmesi ikircikli durumu karşımızdadır. Kalra ve diğerleri (2006, 25), günümüzde diasporanın önemini ve diasporalar ile devletlerarası bağları tartışırken şu soruyu sormaktadırlar: Tüm bu olanlar “piyasa” ve “kapitalizme” yönelik hizmetler midir yoksa sadece “politik ağ oluşturma” anlamına mı gelmektedirler? Diasporayla ilişkili ilanların ekonomi ve kalkınma vurgusu ile dolu olması, projelerin çok önemli bir rol oynaması ve strateji oluşturma gibi unsurlar neoliberal tabloya işaret etmektedir. Bu durum bir gerçeklik olarak kabul edilerek ona göre müfredatlar düzenlenebileceği gibi sürekli değişen piyasaya hizmet etmek yerine konunun kendi özüne dair bir planlamaya önem veren eleştirel bir tutum da takınılabılır.

Siyaset çalışmaları alanındaki gelişmelere bakacak olursak ilk olarak “siyasetin” ne olduğu ve nasıl algılanması gerektiğine yönelik büyük bir değişiklik iması söz konusudur. Bu da siyasete sadece ulus-devlet yönetimi, farklı çıkarların uzlaştırılması, kamusal işlerin halledilmesi vb. olarak bakmanın (Heywood, 2018, 27-38) dışında çok aktörlü ilişkiler olarak bakmayı gerektirmektedir. Siyasetin artık devletle tanımlanmasının mümkün olmayışı bir analiz birimi olarak devleti de yetersiz bırakmış; günümüzün karşılığı olarak ulus-devlet altı ve üstü birimleri ve bunlar arası ilişkileri gündeme getirmiştir.

¹¹Bu alanlarda çalışmalar ve tartışmalar için bkz. Guillaume ve Bilgin, (2017); Basaran vd., 2017.

Fakat diasporaların kimlik ve köken devlet ile ilişkileri aynı zamanda uzun zamandır arka plana atılan devlete yönelik Gabriel Almond'a ait "devletin geri dönüşü" argümanlarını da doğrular niteliktedir. Çünkü yetersiz görünse de gerekli bir birim olarak varlığını korumaktadır. Devletin dönüşü neoliberalizmin yükselişiyle eş zamanlı olmakla birlikte akabinde "kamu politikası" çalışmalarının da yükselişe geçtiği görülebilir (Öğün & Sarıbay, 2015, 31-32). Diasporaların önemli hale gelişiyle birlikte "diaspora diplomasisi (Rana, 2013; Singhvi, 2012; Gonzales, 2011)", "diaspora milliyetçiliği (Tötölyan, 2010)" gibi yeni diplomasi ve milliyetçilik türleri tartışmaya açılmaktadır. Bağlamın ve ulus-altı pratiklerin gösterdikleri doğrultusunda genel tanımlamaları (diaspora, uzmanlık, ilişki vb.) sarsacak ampirik çalışmaların gerekliliğinin altını çizmek mümkündür. Burada aynı zamanda bağlamsal temelli politik analizlerin (Goodin & Tilly, 2006) ve mikropolitika incelemelerinin (Alonso, 2019) gündeme gelişinden bahsedebiliriz. İlanlarda "metodoloji geliştiren" ya da araştırma mantığını iyi bilen kişilerin aranması bu tür analizlere ihtiyacı göstermektedir.

Yukarıda alandaki ve piyasadaki/uygulamadaki gelişmeler üzerinden mevcut durumu anlamaya yönelik bir resim çizilmiştir. Fakat politikanın önemli bir görevi de gösterilmeyeni ya da söylenmeyeni "söylemler" üzerinden anlamaktır. Bu nedenle daha derinleşmiş çalışmalar üzerinden sorulması gerekli sorular Birleşik Krallık menşeli örgütlerin Filistin'de ne işi olduğu ya da BM'nin Balkan ülkelerindeki bu yoğun aktivitesinin sebeplerinin neler olabileceğidir.

Bir diğer mesele uzmanlık ve diaspora kavramlarının kendi eleştirileri ve sorunları ile ilgilidir. Uzmanlığın bir otorite meselesi olduğundan bahsedilmişti. Bu otorite iddialarını üç grupta toplamak mümkündür. Bir karar verme aşamasında görüşlerden ilki o konuyla ilgili uzmanlara karar verme aşamasında yer vermektir. İkincisi uzmanlardan ziyade o konunun muhatabı olan "uzman olmayan"

kişilerin kararlar üzerinde otorite sahibi olmalarıdır. Üçüncü grup ise ikisi arasında bir denge kurmayı amaçlar (Pierson, 1994). Eğer arada bir denge kurulacaksa bu nasıl olacaktır? Bunu diasporaya uyarladığımızda diaspora politikaların oluşmasında diaspora konusunda “uzman” kişiler mi rol oynamalıdır yoksa diaspora topluluklarının üyelerinin tavrı mı etkili olmalıdır sorusu söz konusudur. Ya da diaspora üzerine uzmanlar diaspora toplulukları üyeleri içinden seçildiğinde (diaspora-içinden-ve-diaspora-üzerine uzman) etkili olmaları daha muhtemel midir? İçeriden olmak mı dışarıdan olmak mı bir bağlamı anlamayı daha kolaylaştırır?

Diasporaya ilişkin sorun ise kavramın ne ifade ettiğine yönelik tartışmalardır. Bir araya gelişlerinin temelinde bir “anavatan” algısı olmayan grupların¹² nereye yerleştirilebileceği açık değildir (Kalra vd., 2005, 11-12). Bu durumda yukarıda bahsedilen mikro politikalar ve bağlam temelli çalışmalar yeniden önemli olmaktadır. Aynı zamanda elbette bu ilişkinin her zaman anavatanın faydasına olduğunu söylemek doğru olmaz. Diasporalar anavatanına destek olabildikleri gibi ilişkilerin gerginliği durumunda anavatanın aleyhine bir tavır da takınabilmektedir (Esman, 2009, Bölüm 5). Dolayısıyla anavatan algısının belirsizliği yanında diasporanın anavatanla ilişkisi de her zaman pozitif yönde olmamaktadır. Bu gibi durumlar da siyaset çalışmaları bünyesinde ele alınabilecek diğer konuları oluşturmaktadır.

¹²Böyle bir çalışma için bkzn. Ryang ve Lie, (2009).

Kaynakça

- Alonso, Alexandra Délano. "The Microfoundations of Diaspora Politics: Unpacking the State and Disaggregating the Diaspora". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45/4 (2019), 473-491.
- Basaran, Tugba vd. (ed.). *International Political Sociology*. Routledge, 2017.
- Binkerhoff, Jennifer M.. *Diaspora Entrepreneurs: The In-Between Advantage*, New York: Oxford University Press, 2016.
- Bottomley, G.. "Anthropologists and the Rhizomatic Study of Migration". *The Australian Journal of Anthropology* 9/1 (1998), 31- 44.
- Brah, Avtar. *Cartographies of Diaspora: Contesting Identities*. Londra & New York: Routledge, 2005.
- Brooks, Nita G. vd.. "Information Systems Security Job Advertisement Analysis: Skills Review and Implications for Information System Curriculum". *Journal of Education for Business* 93/5 (2018), 213-221.
- Brooks, Stephen vd. (ed.). *Policy Expertise in Contemporary Democracies*. Ashgate, 2012.
- Brown, Garrett Wallace. "Diaspora, Transnationalism, and Issues in Contemporary Politics". *A Companion to Diaspora and Transnationalism*. ed. Ato Quayson & Girish Daswani. 68-87. Wiley Blackwell, 2013.
- Choi, Youngok. "What Qualifications and Skills Are Important for Digital Librarian Positions in Academic Libraries? A Job Advertisement Analysis". *The Journal of Academic*

Librarianship 35/5 (2009), 457-467.

Damon, Alexander & Lewis, Jenny M. (ed.). *Making Public Policy Decisions: Expertise, Skills and Experience*. New York: Routledge, 2015.

Délano, Alexandra. "The Diffusion of Diaspora Engagement Policies: A Latin American Agenda". *Political Geography* 41 (2014), 90-100.

Di Gregorio, Angelo vd.. "Employability Skills For Future Marketing Professionals". *European Management Journal* 37/3 (2019), 251-258.

Esman, Milton J.. *Diasporas in the Contemporary World*. UK ve USA: Polity Press, 2009.

Filipovic, Jovan vd.. "Knowledge Based Economy: The Role of Expert Diaspora". *Panoeconomicus* 59/3 (2012), 369-386.

Fischer Frank. *Citizens, Experts, and the Environment: The Politics of Local Knowledge*. Duke University Press, 2000.

Fischer, Frank. *Democracy and Expertise: Reorienting Policy Inquiry*. OUP Oxford, 2009.

Fischer, Frank. *Technocracy and the Politics of Expertise*. Sage, 1990.

Furusten, Staffan & Werr, Andreas. "The Contemporary Expert Society". *The Organization of the Expert Society*. ed. Staffan Furusten & Andreas Werr. 1-21. New York & Londra: Routledge, 2017.

Gamlan, Alan vd.. "Explaining the Rise of Diaspora Institutions". *Journal of Ethnic and Migration Studies* 45/4 (2019), 492-516.

Glaser, Robert & Chi, Michelene T. H.. "Overview". *The Nature of*

Expertise. ed. Michelene T. H. Chi vd.. xv-xxix. New York & Londra: Psychology Press, 1988.

Gobet, Fernand. *Understanding Expertise: A Multidisciplinary Approach*. Red Globe Press, 2016.

Gonzales, Joaquin Jay. *Diaspora Diplomacy: Philippine Migration and Its Soft Power Influences*. Mill City Press, 2011.

Goodin, Robert E. & Tilly, Charles (ed.). *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*. Oxford University Press, 2006.

Guillaume, Xavier & Bilgin, Pinar (ed.). *Routledge Handbook of International Political Sociology*, Londra & New York: Routledge, 2017.

Heywood, Andrew. *Siyaset*. BB101 Yayınları, 2018.

Heywood, Andrew. *Siyasetin Temel Kavramları*. Adres Yayınları, 2012.

Hilton, Matthew vd.. *The Politics of Expertise: How NGOs Shaped Modern Britain*. Oxford University Press, 2013.

Kalra, Vrinder vd.. *Diaspora and Hybridity*. London: Sage, 2005.

Koinova, Maria. "Diasporas and International Politics: Utilising the Universalistic Creed of Liberalism for Particularistic and Nationalist Purposes". *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods*. ed. Reiner Bauböck & Thomas Faist. 149-166. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010.

Laguerre, Michel S.. *Diaspora, Politics, and Globalization*. New York: Palgrave, 2006.

Lainer-Vos, Dan. "Diaspora-Homeland Relations as a Framework to Examine Nation-Building Processes". *Sociology Compass* 4/10 (2010), 894-908.

Larner, Wendy. "Globalizing Knowledge Networks: Universities, Diaspora Strategies, and Academic Intermediaries". *Geoforum* 59 (2015), 197-205.

Littoz-Monnet, Annabelle (ed.). *The Politics of Expertise in International Organizations: How International Bureaucracies Produce and Mobilize Knowledge*. New York: Routledge, 2017.

Loannides, Stavros & Minoglou, Ionna Pepelasis. "Diaspora Entrepreneurship Between History and Theory". *Entrepreneurship in History and Theory*, ed. Cassis, Youssef – Minoglou & Ionna Pepelasis. 163-189. Palgrave MacMillan, 2005.

Lyons, Terrence & Mandaville, Peter G.. "Introduction". *Politics from Afar: Transnational Diasporas and Networks*, ed. Terrence Lyons & Peter G. Mandaville. 1-24. Londra: Hurst&Company, 2012.

Mahieu, Rilke. "Feeding Ties to Home: Diaspora Policies for the Next Generations". *International Migration* 53/2 (2015), 397-408.

Meyer, Jean-Baptiste. "Diaspora". *International Encyclopedia of Political Science Volume 1*. ed. Badie vd.. 650-653. Sage, 2011.

Newland, Kathleen & Tanaka, Hiroyuki. *Mobilizing Diaspora Entrepreneurship for Development*. Migration Policy Institute, 2010.

Nichols, Tom. *The Death of Expertise: The Campaign Against Established Knowledge and Why It Matters*. Oxford University Press, 2017.

- Patterson, Rubin. "Transnationalism: Diaspora-Homeland Development". *Social Forces* 84/4 (2006), 1891-1907.
- Pierson, Robert. "The Epistemic Authority of Expertise". *PSA: Proceedings of the Biennial Meeting of the Philosophy of Science Association Volume One: Contributed Papers* (1994), 398-405.
- Ragazzi, Francesco. "A Comparative Analysis of Diaspora Policies". *Political Geography* 41 (2014), 74-89.
- Ragazzi, Francesco. *Governing Diasporas in International Relations: The Transnational Politics of Croatia and Former Yugoslavia*. New York: Routledge, 2017.
- Rana, Kishan S.. "Diaspora Diplomacy and Public Diplomacy". *Relational, Networked, and Collaborative Approaches to Public Diplomacy: The Connective Mindshift*, ed. R.S. Zaharna vd.. New York ve Londra: Routledge, 2013.
- Rich, Andrew. *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*. Cambridge University of Press, 2005.
- Ryang, Sonia & Lie, John. *Diaspora Without Homeland: Being Korean in Japan*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2009.
- Safran, William. "Deconstructing and Comparing Diasporas". *Diaspora, Identity and Religion: Directions in Theory and Research*. Ed. Carolin Alfonso vd.. 9-30. Londra & New York: Routledge, 2004.
- Shain, Yosso. *Kinship&Diasporas in International Affairs*. Michigan University Press, 2010.
- Sharabati-Shahin, Mervat H. N. & Thiruchelvan, K. "The Role of Diaspora in University-Industry Relationships in Globalized

Knowledge Economy: The Case of Palestine”. *High Educ* 65, (2013), 613-629.

Sheffer, Gabriel. “Integration Impacts on Diaspora-Homeland Relations”. *Diaspora Studies* 6/1 (2013), 13-30

Singhvi, Laxmi Mall. *Diplomacy&Diaspora*. Ocean Books, 2012.

Stehr, Nico (ed.). *Knowledge Democracy: A 21st Century Perspective*. Brunswick & Londra: Transaction Publishers, 2008.

Stevenson, John. “Expertise for the Workplace”. *Developing Vocational Expertise: Principles and Issues in Vocational Education*. ed. John Stevenson. 3-25. Allen&Unwin, 2003.

Sutherland, Claire & Barabantseva, Elena (ed.). *Diaspora and Citizenship*. Routledge, 2012.

Turner, Stephen P. *Politics of Expertise*. Londra & New York: Routledge, 2013.

Turner, Stephen. *Liberal Democracy: Civil Society in an Age of Experts*. Sage, 2003.

URL-1: *Collins Dictionary*. “Definition of ‘diaspora’”. Erişim Tarihi: 8 Eylül 2018.

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/diaspora>.

URL-2: *Merriam Webster*. “Daispora”. Erişim Tarihi: 8 Eylül 2018.

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/diaspora#learn-more>.

URL-3: *CIM*. “Put your skills to good use as a volunteer in your country of origin by exchanging ideas and passing on your knowledge”. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2018.

<https://www.cimonline.de/en/html/diaspora-experts.html>.

URL-4: *Connecting Diaspora*. “Tales of Somali Diaspora Experts”.

Erişim Tarihi: 13 Eylül 2018.

<https://www.connectingdiaspora.org/blog/2017/04/20/maahanmuuttajan-paluu-documentary-series/>.

URL-5: *IOM-Netherland*. “Connecting Diaspora for Development

(CD4D)”. <https://iom-nederland.nl/en/migration-and-development/connecting-diaspora-for-development-cd4d>,

Erişim Tarihi: 13 Eylül 2018.

URL-6: *IOM*. “Eighteen Stories From Around the World”. Erişim

Tarihi: 13 Eylül 2018.

https://publications.iom.int/system/files/pdf/eighteen_stories_0.pdf.

URL-7: *KGCEN*. “A Diaspora Expert From Kenya Giving Back to Community”. Erişim Tarihi: 16 Nisan 2019.

<https://www.kgcn.com/returning-experts/relocation-programmes-for-returnees-in-germany/cim-supports-returnees-in-kenya/512-a-diaspora-expert-from-kenya-giving-back-to-the-community>.

URL-8: *Morocco World News*, “Morocco Invites Diaspora Experts from Canada to Develop Aeronautics”. Erişim Tarihi: 16 Nisan 2019.

<https://www.morocoworldnews.com/2018/09/254122/morocco-invites-diaspora-experts-from-canada-to-develop-aeronautics/>.

URL-9: *Ministry of the Foreign Affairs of the Republic of Lithuania*.

“Lithuanian Foreign Ministry Hosts Discussion with Diaspora Expert from Ireland”. Erişim Tarihi: 16 Nisan 2019.

<http://www.urm.lt/en/news/lithuanian-foreign-ministry-hosts-discussion-with-diaspora-expert-from-ireland->

- URL-10: *Expertisefinder*. “Experts in Diaspora”. Erişim Tarihi: 16 Nisan 2019.
<https://network.expertisefinder.com/searchexperts?query=Diaspora>.
- URL-11: *Pittsburg University*. “African Diaspora”. Erişim Tarihi: 17 Nisan 2019. <http://www.history.pitt.edu/research-clusters/african-diaspora>.
- URL-12: *BBK*. “Culture, Diaspora, Ethnicity (MA)”. Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019.
http://www.bbk.ac.uk/study/2018/postgraduate/programmes/TMADIASP_C/.
- URL-13: *Vanderbilt University*. “African American and Diaspora Studies & Callie House Research Center”. Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019. <https://as.vanderbilt.edu/aads/>.
- URL-14: *San Francisco State University*. “Center for Iranian Diaspora Studies”. Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019.
<https://cids.sfsu.edu/content/about>.
- URL-15: *Jagellion University*. “Institute of American Studies and Polish Diaspora of the Jagellonian University”. Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019. https://iaisp.ij.edu.pl/en_US/o-nas.
- URL-16: *Center for Caribbean and Diaspora Studies* “About Us”.. Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019.
<https://www.gold.ac.uk/Caribbean>.
- URL-17: *Global Indigenous and Diaspora Research Studies Centre*. “About Us”. Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019.
<https://www.newcastle.edu.au/research-and-innovation/centre/purai/about-us>.
- URL-18: *Toronto University* “Careers by Major – Diaspora and

Transnational Studies”.. Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019.
<https://www.utm.utoronto.ca/careers/careers-by-major-diaspora-and-transnational-studies>.

URL-19: *Toronto University*. “Careers by Major – Diaspora and Transnational Studies”. Erişim Tarihi: 11 Ocak 2019.
<https://www.utm.utoronto.ca/careers/careers-by-major-diaspora-and-transnational-studies>.

URL-20: *Devetex*. “Market Development Specialist – Palestinian Market Development Programme (PMDP) – Ramallah”.
<https://www.devex.com/jobs/market-development-specialist-palestinian-market-development-programme-pmdp-ramallah-352325>, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2019.

URL-21: *HawaJobs*. “Migration/Reintegration Advisor”. Erişim Tarihi: 30 Mart 2019. <https://www.hawa.jobs/job/migration-slash-reintegration-advisor-1/>.

URL-22: *University of Windsor*. “Combined Honors in Diaspora Studies”. Erişim Tarihi: 12 Ocak 2019.
<http://www.uwindsor.ca/political-science/344/combined-honours-diaspora-studies>.

Van Hear, Nicholas. “Migration”. *Diasporas: Concepts, Intersections, Identities*. ed. Kim Knott & Sean McLoughlin. 34-39. New York: Zed Books, 2010.

Varadarajan, Latha. *The Domestic Abroad: Diasporas in International Relations*. Oxford University Press, 2010.

Walton, Dauglas. *Appeal to Expert Opinion: Arguments from Authority*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1997.

Werbner, Pnina. “Complex Diasporas”. *Diasporas: Concepts*,

Elif MADAKBAŞ GÜLENER

Intersections, Identities. ed. Kim Knott & Sean McLoughlin. 74-78. New York: Zed Books, 2010.

Yang, Rui & Welch Anthony R.. "Globalization, Transnational Academic Mobility and the Chinese Knowledge Diaspora: An Australian Case Study". *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 31/5 (2010), 593-607.